

Posudok na habilitačnú prácu

Autor: Mgr. Juraj Malíček, PhD., Filozofická fakulta UKF v Nitre

Práca: Popkultúra ako skúsenosť. Pragmatický model interpretácie sveta

Študijný odbor: 2.1.6 Estetika

Oponent: prof. PhDr. Erich Mistrík, CSc., Pedagogická fakulta UK v Bratislave

1. Náročnosť spracovania problematiky

Populárna kultúra je živá. Triviálne tvrdenie, v ktorom sú zakódované všetky ťažkosti, na ktoré zákonite musel dr. Malíček narážať pri písaní tejto práce.

Ak je niečo živé, tak sa to každý deň mení. Ak je príliš živé, mení sa rýchlo a zmeny si ani nestihneme všimnúť. Ak je niečo živé okolo nás, nedokážeme to reflektovať s odstupom. Ak niečo nereflektujeme s odstupom, nemáme vybudované teórie na reflexiu, nemáme ustálený kategoriálny aparát, ťažko hľadáme metódy.

Ja ťažké teoreticky reflektovať niečo, v čom žijeme. Napriek tomu to J. Malíček urobil – a robí to už mnoho rokov. Jeho práce sledujem už od jeho doktorandského štúdia a viem, že a tejto téme venuje nielen dlhodobo, ale systematicky a poctivo. Tento fakt bol predpokladom, že aj vo väčšom a náročnejšom formáte habilitačnej práce zvládne reflexiu našej živej a žitej kultúry.

2. Úroveň spracovania problematiky

Dr. J. Malíček zvolil tri spôsoby spracovania problematiky, ktoré nie sú oddelené (okrem jedného momentu), v celej práci sa prirodzene prelínajú – a) kultúrno-historická a analytická interpretácia artefaktov a situácií populárnej kultúry, b) analýza kategoriálneho aparátu estetiky, filozofie a kultúrnej histórie, ktorý je možné využiť pre pochopenie populárnej kultúry, c) osobné vyznania a spomienky.

Analýza konkrétnych artefaktov pôsobí na prvý pohľad ako pomôcka pre vysvetľovanie tvrdení autora nezainteresovaným čitateľom, teda takým čitateľom, ktorí nie sú detailne zoznámení s populárnou kultúrou. Táto časť má však hlbší zmysel. Je precíznou dokumentáciou pre autorove tvrdenia. Slúži ako súbor konkrétnych príkladov a súčasne ako materiál pre interpretáciu.

Preto, hoci spočiatku môže mať čitateľ dojem, že práca je len opisom popkultúrnych artefaktov, rýchlo zistí, že tieto opisy a interpretácie ponúkajú stále nové pohľady na

populárnu kultúru a že stále novým spôsobom osvetľujú aj kategoriálny aparát, s ktorým autor narába.

Analýza kategoriálneho aparátu tvorí základ práce. Autor vybudoval svoju argumentáciu na termíne skúsenosť, ktorá podľa neho tvorí základ pre percepciu aj pre pochopenie populárnej kultúry. Neinterpretuje ju solipsisticky, ale ráta s tým, že až percipient vo svojom zážitku dotvára popkultúru, ktorá však vzniká bez neho, mimo neho, niekedy dokonca proti nemu, hoci popkultúrne artefakty v konečnom dôsledku rátajú s anagažovaným percipientom.

Kombinácia kultúrno-historických interpretácií s kategoriálnou analýzou sa v práci J. Malíčka ukazuje ako veľmi vhodný spôsob uchopenia popkultúry. Ukazuje tak živú, reálnu kultúru, ako aj jej možnú reflexiu. Ukazuje zároveň súčasný stav estetiky a filozofie a ich možné prepojenie na interpretáciu súčasnej, živej popkultúry.

V texte sa tieto dve roviny prekrývajú, čo považujem za vhodné, lebo jedna bez druhej by nesmerovali efektívne k výsledkom.

Súčasťou práce sú aj osobné reflexie autora, iba na jednom mieste (6. kapitola) však dôsledne oddelené od iných prístupov. Takýto spôsob práce tiež považujem za vhodný, pretože autor tak prezentuje popkultúru ako fenomén, ktorý má osobne zažitý, ale zároveň ako fenomén, od ktorého musí mať a má odstup (historický i teoretický).

V kombinácii prístupov sa autorovi podarilo aj vyhnúť zjednodušovaniu, ktoré často popkultúru viaže na bulvárne a masové. Dotkol sa týchto súvislostí, ale viac ich nerozvádza, pravdepodobne si uvedomujúc, že tieto súvislosti nepatria k podstatným charakteristikám popkultúry.

K obsahu mám tieto pripomienky:

Na str. 16 autor tvrdí, že popkultúra je skúsenosťou rozporu medzi vkusom a racionalitou. Vnútornú rozporupnosť skúsenosti s popkultúrou je možné aj takto nazvať, autor to však ďalej zdôvodňuje ako možnosť – „sekundárne však môže ale nemusí byť racionálnym rozvinutím primárneho“. Tiež považujem takto pomenovaný rozpor za jednu z možností interpretácie populárnej kultúry, tých možností je však viac, pričom nemám pocit, že by autor dôkladne zdôvodnil, prečo si zvolil práve tento rozpor. Mohol si zvoliť aj iné – rozpor medzi reálnym a nereálnym, reálnym a virtuálnym, hotovým (artefakt) a nehotovým (situácia, akcia), scénou a ob-scénnosťou (Baudrillard) a pod.

V prvej kapitole autor precízne interpretuje popkultúru na základe otázky N. Goodmana Kedy je umenie? a na základe jeho kritérií pre hľadanie odpovede. Škoda, že v ďalšom texte už s týmito kritériami pracuje minimálne.

V piatej kapitole autor pracuje s Heideggerovým chápaním kategórií bytie a existencia. Jeho analýzy sú presné a osvetľujú vážny problém estetiky – umelecké dielo ako predmet verzus umelecké dielo ako proces, dianie. Vzniká otázka, prečo sa autor zamerával len na heideggerovské chápanie (vhodne by ho dopĺňal J. P. Sartre, H. Bergson, A. N. Whitehead) – ale táto otázka je len rečnickou otázkou, lebo tak by bolo možné dopĺňať do nekonečna. Skôr mi tu ide o to, že hoci autor zručne narába s týmito kategóriami vo vzťahu k popkultúre, predsa ich využitie na úvod kapitoly dostatočne nezdôvodnil. Prečo práve Heidegger? – Okrem toho bolo možné ich využiť aj v iných kapitolách práce, napr. pri recepcii (4. kapitola) alebo pri zrkadle (6. kapitola).

3. Prínos a výsledky práce

Habilitačná práca dr. J. Malíčka patrí k (stále –) nemnohým slovenským prácam, ktoré sa systematicky venujú popkultúre. To samo osebe by možno stačilo, aby sme ju hodnotili benevolentnejšie.

Táto práca však vôbec nevyžaduje benevolentnejšie hodnotenie. Autor sa nespolieha na to, že patrí na Slovensku k prvolezcom a k najvýraznejším teoretikom popkultúry. Práca znesie aj tie prísne kritériá, aké zvyčajne uplatňujeme na texty venujúce sa „zaužívanéj“ a spracovanej problematike.

K hlavným prínosom práce radím autorove systematické rozpracovanie Deweyho pojmu každodenná estetická prax – hoci tento termín len spomína na začiatku práce, cez svoje chápanie popkultúry ako skúsenosti (v rôznych rovinách – tvorba, komodita, recepcia, spomienka a pod.) dotiahol Deweyho termín do súčasnosti a veľmi vecne ho interpretoval vo vzťahu k súčasnej kultúrnej praxi.

Za druhý hlavný prínos práce považujem opäť niečo, čo autor explicitne reflektuje len na začiatku práce. Celá práca ponúka podklady pre citlivejšie stanovovanie kritérií pre hodnotenie umenia, umeleckej tvorby, umeleckej hodnoty. Hoci autor znalý súčasného stavu kultúry veľmi dobre vie, že podobné kritériá sa ani nedajú stanoviť a že hranice sú veľmi rozostrené – predsa ponúka čitateľovi a recipientovi podnety na to, aby sám pre seba bol schopný si odvodzovať kritériá, a tak aby bol schopný argumentmi podporovať svoje vlastné „páči sa mi“, „nepáči sa mi“. Práca tak ukazuje, že pevné kritériá neexistujú, ale podklady pre argumentáciu v prospech vlastných recepčných zážitkov je možné si stanoviť.

Za tretí hlavný prínos považujem detailnú interpretáciu mnohých popkultúrnych artefaktov. Práca nechce byť kultúrno-historickou interpretáciou, ale nezaobíde sa bez nej.

Autorovi sa – v podstate ako bočný efekt – podarilo seriózne zmapovať hlavné trendy v popkultúre posledných desaťročí.

4. Formálna stránka práce

Práca je po formálnej strane bezchybná, jazykovo čistá a na úrovni habilitačných prác. Autor sa korektne odvoláva na použité zdroje a využíva relevantnú literatúru.

5. Záver

Práca podľa mňa spĺňa kritériá kladené na habilitačné práce. Odporúčam ju pripustiť k obhajobe a po úspešnej obhajobe odporúčam dr. Jurajovi Malíčkovovi udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore 2.1.6 Estetika.

6. 4. 2014

Prof. Erich Mistrík